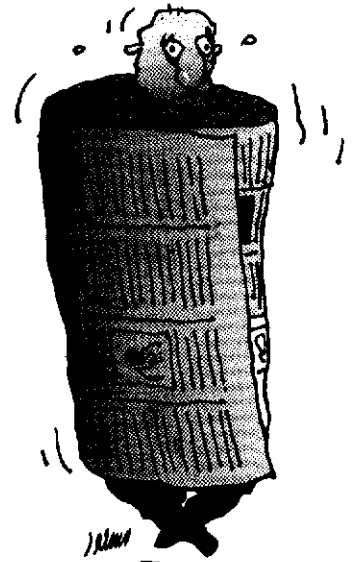

نقش آموزش در اشتغال روزنامه‌نگاران

س. جعفری

نقش آموزش در اشتغال به کار روزنامه‌نگاران نیز از جمله مواردی است که در این بررسی باید به آن پرداخت. بدینست بدانیم که شرایط روزنامه‌ها در کشورهای گوناگون برای استخدام روزنامه‌نگاران چیست؟ آیا روزنامه‌نگاران پس از استخدام نیز دوره کارآموزی حین خدمت طی می‌کنند و یا خیر و سرانجام اینکه در خلال این دوره کارآموزی، مسأله پرداخت حقوق و دستمزد آنان چگونه حل می‌شود. در پاسخ به این سؤال، مواردی فهرست‌وار در ادامه آمده است:

• در کشور پرتغال، حداقل مدرک تحصیلی برای ورود به کار روزنامه‌نگاری اتمام ۱۱ کلاس دبیرستان است.

• در کشورهای جزیره CAYMAN و دومینیکا (با جمهوری دومینیک اشتباه نشود)، متقاضی کار روزنامه‌نگاری باید دوره‌هایی را هم‌طراز "Olevel" بگذراند. امتحان این دوره در حدود سن ۱۶ سالگی به عمل می‌آید.

• در انگلستان یک روزنامه‌نگار برای ورود به این عرصه باید حداقل ۵ "Olevel" گذرانیده باشد. گرچه در این کشور امروزه کسانی که امتحان "A level" را در سن ۱۸ سالگی نداده

■ به صرف انتخاب رشته به ترتیبی که در آزمون سراسری دانشگاهها اعمال می‌شود نمی‌توان بهترین‌ها و با استعدادترین‌ها را برای روزنامه‌نگاری برگزید.

■ باید مقدمات دانش کامپیوتر به ویژه شیوه‌های بهره‌گیری از ماشین‌های حساسیگر الکترونیک برای حروف‌چینی، صفحه‌بندی و طراحی در درس روزنامه‌نگاری تدریس شود.

دانشجویان این رشته در حد مکمل روزنامه‌نگاری آموخته می‌شد. از کم و کیف، نوع درس و شیوه‌های تدریس دوره‌های جدید اطلاع ندارم، اما به نظر من اگر رشته‌هایی که نام بردم به طور جامع در درسهای روزنامه‌نگاری گنجانده و تدریس شوند، و البته با آخرین یافته‌های دانش روز - در هر رشته - همراه باشند، برای تربیت یک روزنامه‌نگار توانمند، کفایت می‌کنند و باید مقدمات دانش کامپیوتر، به ویژه شیوه‌های بهره‌گیری از ماشینهای حساسیگر الکترونیک برای حروف‌چینی، صفحه‌بندی و طراحی را بر این رشته‌ها افزود.

ناگفته‌ای یا ناپرسیده‌ای... (اگر هست)؟

- در پایان، یکی از حساس‌ترین مراحل فراگیری روزنامه‌نگاری برای دانشجویان این رشته، پیوند نظریه با عمل است. در این زمینه باید ضمانت اجرایی کافی به منظور پذیرش دانش‌آموختگان در روزنامه‌ها و در رادیو و تلویزیون برای کارآموزی وجود داشته باشد. جوانی که تازه از دانشکده فارغ‌التحصیل شده است، برای راهیابی موقت به این دستگاهها بسهم منظور کارآموزی، با دشواریها و ناهماهنگیهای جدی روبه‌روست. مسؤولان دستگاهها، باید ضمن برقراری هماهنگی کافی با روزنامه‌ها و صدا و سیما و روابط عمومی وزارتخانه‌ها و سازمانهای دولتی به صورت پیوسته و با ضمانت اجرایی کافی، دانش‌آموختگان را در این مرحله یاری دهند.

آیا تفاوتی بین «تکنیسین خبر» و «روزنامه‌نگار» قائل هستید؟

- اگر منظور از تکنیسین خبر، فردی باشد که با داشتن حداقل دانش و فن خبرنگاری، از یک پیام خام، خبری قابل درج در مطبوعات و یا مناسب بخش در دیگر وسایل ارتباط جمعی تنظیم کند، میان او و یک روزنامه‌نگار فاصله زیادی وجود دارد. یک روزنامه‌نگار علاوه بر دارا بودن توان کافی برای تهیه خبر و گزارش، از قدرت تحلیل برخوردار است و به همراه تحلیل جهت‌گیری مشخصی را ارائه می‌کند. روزنامه‌نگار در عرصه نگارش گزارش‌های مفصل از رُخدادهای استثنایی نیز با توان یک نویسنده به میدان می‌آید و با مخاطبان خود، از لحاظ روانی و عاطفی نیز ارتباط برقرار می‌کند. با توجه به اینکه تدریس هم می‌کنید، چه دانشجویانی را در کلاسهای روزنامه‌نگاری موفق‌تر می‌دانید؟

- در حال حاضر تدریس نمی‌کنم.

چه نوع آموزشهایی را برای دانشجویان رشته روزنامه‌نگاری ضروری می‌دانید؟

- در دوره‌های پیشین روزنامه‌نگاری - در دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی - علاوه بر ارتباطات و وسایل ارتباط جمعی و روزنامه‌نگاری، عکاسی، طراحی، صفحه‌بندی و صفحه‌آرایی، جامعه‌شناسی یا روانشناسی، فرهنگ عمومی، علم اقتصاد، علم سیاست، آمار، فلسفه، هنر و ادبیات، زبان خارجی نیز به

باشند، شانس چندانی ندارند.

**در آلمان، حداقل مدرک برای ورود به حرفه روزنامه‌نگاری "Abitur" است که در پی اتمام دوره تحصیلات متوسطه بدست می‌آید.

**در فرانسه وضعیت مشابهی وجود دارد و گواهینامه Baccalaureat که پس از پایان تحصیلات متوسطه اعطا می‌شود، حداقل شرطی است که قرار دارد. البته امروزه کسانی از شانس بیشتری برخوردارند که دوره دوساله‌ای پس از اخذ گواهینامه یادشده گذرانیده باشند.

**در شوروی سابق، احتمال موفقیت بیشتر برای اشتغال به کار روزنامه‌نگاری برای آن عده‌ای وجود داشت که دست‌کم یک دوره ۵ساله دانشگاهی را در این رشته طی می‌کردند. **در آلمان شرقی سابق نیز گذرانیدن دوره دانشگاهی روزنامه‌نگاری برای ورود به این حرفه ضروری بود.

**در کشور مالزی، کسانی بخت زیادتری برای خبرنگار شدن پیدا می‌کنند که چنانچه گواهینامه پایان تحصیلات متوسطه دارند، یک دوره سه ساله پس از آن را و چنانچه دارای مدرک تحصیلی دانشگاهی لیسانس هستند، یک دوره یک‌ساله را طی کرده باشند.

**در کشورهای فرانسوی زبان آفریقایی، داشتن یک مدرک تحصیلی دانشگاهی در رشته روزنامه‌نگاری شرط اول ورود به این حرفه به‌شمار می‌رود. در کشور ساحل عاج نیاز استاندارد حرفه روزنامه‌نگاری داشتن یک مدرک دانشگاهی، باضافه دوسال تحصیل در این رشته است.

در بسیاری از کشورهای آمریکای لاتین، داشتن مدرک دانشگاهی روزنامه‌نگاری برای استخدام در یک روزنامه، یک شرط اصلی به حساب می‌آید.

کارآموزی حین خدمت و نحوه پرداخت دستمزد

پیش از این، پرسشی مطرح کردیم که شرایط پرداخت حقوق و مزایا در حین طی کردن یک دوره کارآموزی حین خدمت در سطح بین‌المللی از چه وضعیتی برخوردار است: برای پاسخ به این سؤال نیز فهرست‌وار مطالبی ذکر می‌کنیم:

**در افغانستان، روزنامه‌نگاران در حین طی کردن دوره کارآموزی حقوق و مزایای کامل

خود را دریافت می‌کنند. این موضوع حتی شامل آن عده که در دانشگاه‌های خارج از کشور به تحصیل می‌پردازند، نیز می‌شود.

**سیستم رایج در کوبا، قابل انعطاف است؛ بدین ترتیب که هم پرداخت کامل حقوق و مزایا، هم پرداخت بخشی از آن و هم اخذ مرخصی بدون حقوق تحصیلی را در برمی‌گیرد.

**در آلمان شرقی سابق، اتحادیه روزنامه‌نگاران دوره‌های بازآموزی را ترتیب می‌داد و حقوق و مزایای آنها در آن ایام نیز توسط اتحادیه پرداخت می‌شد.

**در مغولستان برای ایامی که روزنامه‌نگار دوره بازآموزی می‌بیند، مرخصی با پرداخت کامل حقوق و مزایا صادر می‌شود.

آموزش روزنامه‌نگاری در کشورهای آسیای مرکزی قزاقستان

موضوعات مربوط به روزنامه‌نگاری در دانشگاه دولتی این کشور در آلمانا، از سال ۱۹۳۴ تدریس می‌شده است. دانشکده روزنامه‌نگاری این کشور ۶۰ مدرس و ۱۲۰ دانشجوی تمام‌وقت در طی سال دارد. ۱۰۰ دانشجوی دیگر نیز از طریق مکانیه (آموزش از راه دور) در این رشته تحصیل می‌کنند. دانشجویان قادرند در چهار زمینه، مطبوعات، رادیو، تلویزیون، انتشارات و روزنامه‌نگاری بین‌المللی تخصص پیدا کنند.

دانشگاه دولتی قزاقستان اولین کنفرانس بین‌المللی رسانه‌های ترک‌زبان را برگزار کرده و در نظر دارد، مرکز مطالعات مربوط به روزنامه‌نگاری ترک را تأسیس کند. اتحادیه روزنامه‌نگاران قزاقستان در گذشته فعالیت‌هایی در رابطه با آموزش این رشته داشته است.

قرقیزستان

دانشگاه دولتی قرقیزستان دارای دانشکده‌های معنی‌شناسی قرقیز و روزنامه‌نگاری است که زمینه آکادمیک جامعی از روزنامه‌نگاری فراهم می‌آورد.

در این دانشکده، دانشجویان علاوه بر آموزش‌های نظری، مدت معینی را به‌عنوان کارآموز در رادیو، تلویزیون یا رسانه‌های چاپی سپری می‌کنند.

بخش روزنامه‌نگاری دانشکده یادشده در

سال ۸ مدرس و ۲۵ دانشجو دارد.

تاجیکستان

تعداد روزنامه‌نگاران این کشور به ۱۲۰۰ تن می‌رسد. از سال ۱۹۹۲ در دانشگاه دولتی تاجیکستان، دانشکده روزنامه‌نگاری تأسیس شده است و پیش از این - از سال ۱۹۶۵ - «دپارتمان روزنامه‌نگاری» در دانشگاه دولتی تاجیکستان وجود داشت.

ترکمنستان

دانشگاه دولتی ترکمنستان، دپارتمان روزنامه‌نگاری دارد.

ازبکستان

اکثر روزنامه‌نگاران در این کشور تنها آموزش‌های حین خدمت را در رشته روزنامه‌نگاری گذرانیده‌اند. بااین‌حال تنی چند نیز در شوروی سابق و یا سایر کشورهای اروپای شرقی، دوره‌های دانشگاهی روزنامه‌نگاری را دیده‌اند.

دانشگاه دولتی تاشکند در ازبکستان قصد دارد برنامه‌های آموزشی مربوط به روزنامه‌نگاری بین‌المللی را در این دانشگاه تأسیس نماید.

یک برنامه پیشنهادی برای دوره کارشناسی روزنامه‌نگاری

«بنیاد مطبوعات آسیا» در فیلیپین که در زمینه روزنامه‌نگاری توسعه پیش‌تاز بوده و فعالیت‌های گسترده‌ای به‌عمل می‌آورد، براساس پژوهش و نظرسنجی‌های به‌عمل آمده، برنامه‌ای به شرح زیر را برای یک دوره کارشناسی روزنامه‌نگاری پیشنهاد می‌کند:

**درآمدی برارتباطات جمعی - تاریخچه، نقش ارتباطات در جامعه

** گزارش‌دهی خبر- ارزش‌های خبری -

تکنیک‌های گردآوری اخبار و نگارش اخبار
** روزنامه‌نگاری توسعه - گزارش‌دهی پیشرفته و تحقیق، نگارش متون تخصصی به‌ویژه علمی

** نگارش گزارش‌های خبری (FEATURE). نگارش گزارش خبری برای روزنامه‌ها و مجله‌ها، نوشتن سرمقاله‌ها و ستونهای خاص، تجزیه و تحلیل خبری

** پردازش مطالب در صفحه نخست روزنامه، تیتراصلی نویسی.

روزنامه‌نگاری؛ دانش، تجربه و هنر

به همان دلیل که عرض شد، هیچ دانشکده‌ای و هیچ دوره آموزشی به تنهایی قادر نیست استعداد و توان این کار را به کسی مستقل کند و از یک فرد فاقد زمینه‌ها و ویژگیهای لازم، روزنامه‌نگار موفق و نام‌آور بسازد. سوار شدن علم و اندیشه بر ذوق و استعداد در کنار سایر عوامل و ویژگیهایی که به آنها اشاره خواهد شد، می‌تواند روزنامه‌نگار «امروز» را که به اعتقاد من باید خاصه‌هایی متفاوت با نسل و نسلهای پیشین داشته باشد، بسازد و تربیت کند. تحصیل و آموزش دانشگاهی در این رشته شرط لازم هست ولی کافی نیست. دانش‌آموختگان فراوانی را سراغ داریم که علی‌رغم برخورداری از آموزشهای قابل قبول به دلیل فقدان زمینه‌های مناسب، در نهایت راه به جایی نبرده‌اند. گرچه حضور در محیط‌های دانشگاهی برای یک روزنامه‌نگار، می‌تواند دست‌آوردهای ارزشمندی به همراه داشته باشد و نگاه و اندیشه او را نسبت به این حرفه، جامعه و مسائل آن، وسعت و غنا ببخشد و منابع مفیدی را برای انجام هرچه بهتر نقش و مسؤلیت اجتماعی در اختیارش بگذارد، اما آموزش صرف، اعجاز نمی‌کند و در غیاب بسترها، علایق و زمینه‌های مناسب و لازم، در واقع به مثابه بذری در شوره‌زار پاشیدن است.

علی‌رغم اینکه به تحصیلات تخصصی معتقد باشید یا به کسب تجربه در طول کار حرفه‌ای، اصولاً چه مشخصاتی را برای ورود به دنیای روزنامه‌نگاری لازم می‌دانید؟
به اعتقاد شما، مهمترین ویژگی لازم برای روزنامه‌نگار شدن چیست؟

- آگاهیهای علمی و آموزشهای دانشگاهی راه ورود افراد با ذوق، خوش فکر و مستعد را به عرصه کسب تجربه هموار می‌کند و این دیگر به خود فرد بستگی دارد که چگونه جای پای خویش را در این میدان محکم کند و آماده

- محمدمهدی فسرقانی، روزنامه‌نگار و مدرس دانشگاه علامه طباطبائی.

روزنامه‌نگاری علم است یا هنر، یا آمیزه‌ای از هر دو یا...؟

- روزنامه‌نگاری به نظر من آمیزه‌ای است از علم و هنر و فن، که هر یک بر باور دیگری تأثیر انکسارناپذیر دارد و به همین دلیل، موفق‌ترین چهره‌های این عرصه کسانی هستند که بهره‌ای متناسب از هر کدام از این عناصر دارند. هنر، علم روزنامه‌نگاری را کاربردی می‌کند و به آن لطافت و گیرایی می‌بخشد. تلقی «علم صرف» بودن این رشته همانقدر نادرست و غیرکارآمد است که تصور «ذوقی بودن» محض آن.

روزنامه‌نگار امروز نیاز به دانش وسیع و آگاهی عمیق از مفاهیم و یافته‌های علمی دارد و به همین نسبت نیازمند برخورداری از ذوق و هنر و خلاقیت و نوآوری است تا بتواند دانش خود را کاربردی کند، نیازها و مقتضیات حرفه خود را بشناسد، با مخاطب ارتباط برقرار کند و در جهت رشد و تعالی جامعه حرکت نماید. در گذشته و شاید تا همین امروز، روزنامه‌نگاران را افرادی سطحی‌نگر، فاقد عمق و بینش کافی در اندیشه و گفتار و نوشتار، و روزنامه‌نگاری را حرفه‌ای غیرعلمی، هیاهوگرا و عوام‌پسند - به مفهوم منفی آن - می‌پنداشتند و می‌پندارند. این داوری، اگر چه به لحاظ حاکمیت «سرعت» و «محدودیت» (زمان و وقت) «سرکار» روزنامه‌نگاری، شکل گرفته و گرچه این ویژگی، گناه به بهای فدا شدن «کیفیت و ژرف‌نگری» تمام می‌شود اما امروز، معادله تا حدودی زیادی تغییر کرده و تحولات تازه‌ای یافته است.

به نظر شما، تنها با ورود به دانشکده روزنامه‌نگاری، می‌توان روزنامه‌نگاری موفق شد یا برای شروع آموزش تخصصی، پیشینه‌ای لازم است؟

*صفحه‌آرایی، ویراستاری عکس، فرآیندهای چاپ و گرافیک

*ارتباطات و جامعه، مسؤلیتهای روزنامه‌نگاران از لحاظ اخلاقی، اجتماعی و آزادی - نقش شوراهاى مطبوعات - نظام مطبوعاتی در کشورهای گوناگون

*قانون مطبوعات، امنیت ملی در برابر نفع عمومی - دسترسی به منابع اطلاعاتی

*موضوعات روز، سلسله سمینارهایی درباره موضوعات اجتماعی و ارتباطی

*مدیریت رسانه‌ها - اقتصاد رسانه‌ها، اصول مدیریت، تجارت و تبلیغات

*عکاسی خبری (فتوژورنالیسم)، استفاده از دوربین، ظهور و چاپ عکس، عکاسی برای مطبوعات

*مقدمه‌ای بر تحقیق در ارتباطات - شیوه‌های پایه تحقیق در علوم اجتماعی و آمار

*کارورزی و کارآموزی - تجربه عملی حضور و کار در یک مجله یا روزنامه

حاشیه:

برای نگارش این مقاله از منابع زیر استفاده شده است:

- 1- "World Media Handbook", 1992-1994 Edition, UN-DPI, New York, 1992.
- 2- "Conditions of Employment and Work of Journalists", ILO, Geneva, 1990.
- 3- Hadlow, Martin, "The Situation of Media in Central Asia", UNESCO Document Kaz/92/10, Paris, 24 Sept. 1992.
- 4- Tirol Vincente G. and Pavia Josef, "Training and Organization of Journalists in Asia", UNESCO Document Kaz/92/7, Paris, 5 Aug. 1992.
- 5- "Journalistic Training Centres", Int'l Organization of Journalists, Prague, 1986.

